Bildande av naturreservatet Hagestad-Järarna i Ystads kommun

Länsstyrelsens beslut

Med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808) förklarar länsstyrelsen det område som avgränsats på bifogad karta (bilaga 1) som naturreservat.

Naturreservatets gränser ska märkas ut i fält enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

För att trygga syftet med naturreservatet skall de föreskrifter gälla, som anges nedan med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Hagestad-Järarna
Kommun	Ystad
Natura 2000 ID	SE0430088
NVR/DOS-ID	1026735
Gränser	Området begränsas av mitten av svart punktstreckad linje på till detta beslut bifogad karta (bilaga 1)
Fastigheter	Hagestad 44:81, Hagestad 44:10 Hagestad 17:3 och Hagestad 20:3
Markägarkategori	Staten genom naturvårdsverket
Läge	Ca 6 000 m SO kyrkan Löderup
Kartblad	Topografiska kartor: 2D S0 Tomelilla Ekonomiska kartor: 1D 8J Sandhammaren
Koordinat centralpunkt	x: 448058 y: 6138727 (SWEREF99)
Naturgeografisk region	7, Skånes sediment- och horstområden
Inskrivna nyttjanderätter	se bilaga 3
Gemensamhetsanläggningar	se bilaga 3
Areal	83,46 ha
Förvaltare	Länsstyrelsen i Skåne län

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att:

- Bevara och utveckla livsmiljöer för de arter som återfinns i fågeldirektivets bilaga 1 och som häckar i området eller dess närhet (se sidan 5)
- Bevara och utveckla sandiga livsmiljöer för insekter som kräver solexponerad och blottad sand
- Bevara och utveckla ett för landet unikt sanddynsområde
- Bevara unika geologiska formationer som visar på en av de komplexa processer som bildat sanddynsområdet
- Skapa skogsmiljöer som utvecklar en naturlig intern dynamik
- Utveckla och värna miljöer med död ved

- Möjliggöra för allmänheten att utnyttja området för rekreation i sådan omfattning att risk för skador på områdets natur- och kulturvärden inte uppstår

Syftet nås genom att:

- avveckla det produktionsinriktade skogsbruket
- ett flertal större och mindre luckor skapas i skogen
- skapa blottad sand i alla öppna delar av reservatet
- ljungheden i den norra delen utökas
- bete med nöt och/eller häst införs på delar av reservatet
- införa störningar i de öppna sandiga miljöerna
- röja historiska sanddyner
- i en inledningsfas successivt gallra skogen på tall och låta död ved ligga kvar i området
- skapa förutsättningar för föryngring av träd

Beskrivning av området

Landskap och geovetenskapliga bevarandevärden

Reservatet Hagestad - Järarna ligger i länets sydöstra del och gränsar till naturreservaten Hagestad och Sandhammaren och är en del av samma omfattande sanddynsområde. Berggrunden i området, som påträffas under 10-15 m jordtäcke, består av siluriska skiffrar.

Sanddynsområdet har bildats under postglacial tid med hjälp av hav och vind. Genom erosion har sand transporterats österut med havsströmmar från närliggande strandområden till reservaten. Havets olika nivåer och vinden har sedan format dynområdet under årtusendena. Reservatet kan sägas utgöra ett så kallat marint förland som är ett område liggande mellan nuvarande kustlinje och en gammal kustlinje och som skapats av i huvudsak marina processer efter den senaste istiden. Genom Hagestad - Järarna går ett flertal strandvallar som anlagts på en strand under den komplexa Littorinatransgressionen för ca 7000 år sedan. Den mest uttalade av strandvallarna löper i nordnordostlig - sydsydvästlig riktning i reservatets mellersta del. Övriga vallar är idag svårare att lokalisera eftersom de till stora delar har överlagrats av flygsand. Vallarna utgör viktiga geologiska dokument som visar på en av flera processer som skapat sanddynsområdet.

Markanvändning och kulturhistoriska bevarandevärden

Buhrmans karta från 1680-talet och Generalstabskartan från 1861 visar att området består av öppna sanddyner. För att få bukt med den av vinden skapade sandflykten utförde man skyddsplanteringar under 17- och 1800- talen i de angränsande naturreservaten Hagestad och Sandhammaren medan delar av Hagestad- Järarna förblev både uppodlade och betade en bit in på 1900-talet. Karta över laga skifte från 1880 visar att det inom området fanns fem gårdar. Dessa utnyttjade området omväxlande för bete och odling. Eftersom jorden är så näringsfattig är det troligt att området oftast nyttjades för bete. Under lång tid pågick diskussioner om att plantera skog även på dessa marker eftersom sandflykten härifrån fortsatte att ställa till med problem för lantbruket inåt landet. Det var dock inte förrän på 1920– talet som dessa skyddsplanteringar utfördes. Den häradsekonomiska kartan 1926-1934 visar att den mellersta delen är planterad.

Det tidigaste flygfotot (1939) över området visar att den sydvästra delen av reservatet är planterad med vad som förmodligen är tall medan övriga delar fortfarande antingen odlas eller betas. Den ekonomiska kartan från 1970 visar att stora delar av reservatet är skogbevuxet men att det även finns ett par större öppna sandfält i områdets mellersta del.
Naturreservatet består idag till stora delar av planterad tallskog i olika ålder. Tallskogen kan delas upp i två delområden: en del med yngre (ca 30-år) och en del med äldre (ca 60 år) träd. I samtliga tallskogsbeklädda delar finns god föryngring av ek och björk men också asp, rönn och oxel. Det råder stor brist på död ved i hela tallskogsområdet. Förutom ett flertal strandvallar är området flackt men mot gränsen till NR Sandhammaren finns mer uttalade sanddyner.
I de norra delarna har det tidigare legat en Deccastation som var en del i ett positioneringssystem som användes av sjöfarten. Stationen har nu till stora delar demonterats men huvudbyggnaden är kvar och används av länsstyrelsens och skogsstyrelsens fältpersonal. Där sändarna en gång stod har det utvecklats en ljunghed med inslag av öppna sanddyner. Ljungheden är under igenväxning av främst tall och björk. Skogspartiet runt ljungheden består av ung tall- och björkskog.
I den västra delen finns ett lövskogsområde som tidigare varit en betesmark. Björk är det dominerande trädslaget men här finns även en del större fågelbär och ek. Flera gamla stora björkar och god tillgång på död ved. Här och var finns hassel, hagtorn och oxel. Området övergår längre österut i öppen gräsmark som är under igenväxning med bland annat hagtornsbuskage. Här växer bland annat backnejlika, trift, gulmåra, äkta johannesört, åkervinda, sandlök, bockrot och liten

blåklocka. Denna del har tidigare sköts med omväxlande bete, slåtter och odling. I gränsen mellan lövskogen och den tidigare åkern har det vuxit upp en brynzon som med sitt sydostliga läge utgör ett viktigt inslag i reservatet. I kanterna på hagtornsbuskagen etablerar sig asp och björk.
Under 2009 har ett delområde i norr på ca ett tunnland (skötselområde 5) avverkats på svarttall (Pinus nigra) och återplanerats med ek.

Biologiska bevarandevärden
De sandiga markerna i området ger speciella förutsättningar för växt- och djurlivet, vilket gör området värdefullt ur biologisk och ekologisk synpunkt. I naturreservatet och omkringliggande reservat har man under lång tid funnit flera rödlistade och sällsynta insekts- och fågelarter. Nästan hela naturreservatet ingår i fågeldirektivet SPA (direktiv 79/409/EEG) område Sandhammaren (SE0430088).

*Bivråk	*Pernis apivorus* (A072)	Häckar
*Röd glada	*Milvus milvus* (A074)	Häckar
*Nattskärra	*Caprimulgus europaeus* (A224)	Häckar
*Spillkråka	*Dryocopus martius* (A236)	Häckar
*Trädlärka	*Lullula arborea* (A246)	Häckar
*Fältpiplärka	*Anthus campestris* (A255)	Häckar
*Törnskata	*Lanius collurio* (A338)	Häckar

**Häckande art inom SPA-område Sandhammaren vid fältbesök 1978, 1999 och 2004*

De arter som kan tänkas häcka inom naturreservatet är samtliga arter enligt ovan.

Nattskärra *(Caprimulgus europaeus)* är upptagen på den nationella rödlistan där den är klassad som nära hotad (NT). För sin häckning och födosök är nattskärran hänvisad till öppna eller glest trädbevuxna miljöer. Arten föredrar gles torr talldominerad skog med inslag av sandiga partier och hyggen/öppna marker som överstiger 2 ha.
Fältpiplära (*Anthus campestri*) är upptagen på den nationella rödlistan där den klassas som starkt hotad (EN). Ett nytt åtgärdsprogram för bevarande av arten är under framtagande. Fältpiplärkan häckar företrädesvis i kustnära områden på sanddyner och sandhedar. Vegetationen skall vara låg och det skall finnas blottad sand. Artens krav på lämpliga biotoper kräver återkommande störningar i form av bete eller som på flera håll i Skåne att militära fordon ständigt skapar nya sandblottor. I kustnära områden står hav och vind för störningarna.

Törnskata (*Lanius collurio*) trivs i ett varierat landskap med buskrika betesmarker och skogsbryn. Dess föda består till stora delar av solkrävande insekter varför blommande växter av olika arter, fläckar med bar jord och en omväxlande hög och låg gräsvål är eftersträvansvärt för att attrahera arten.
Spillkråka (*Dryocopus martius*) kräver grova stammar för sitt bo. Inom sitt revir vill den gärna ha gammal tallskog men den håller till i alla typer av skog. Spillkråkans föda består i huvudsak av myror men den äter även andra insekter. Det är därför nödvändigt med stubbar, död ved och gamla träd inom reviret.
Bivråk (*Pernis apivorus*) är upptagen på den nationella rödlistan som sårbar (VU). Bivråken trivs i blandad skog men med ett högre innehåll av lövträd än i genomsnittsskogen. Arten lever i början av häckningssäsongen av småfågelungar och groddjur. När ungarna kläckts matas dessa nästan uteslutande med larver och puppor från sammanlagt sju olika sociala getingarter. Arten är alltså för häckningsframgång helt beroende av förekomst av någon av dessa. Platser med god getingförekomst är huvudskaligen gläntor, inägor, öppningar i skog, hyggeskanter och andra kantzoner mot skog och lövskog.
Röd glada (*Milvus milvus*) trivs i ett varierat landskap med omväxlande skog och öppna marker. Boet placeras i grövre träd nära skogsbryn. Allra bäst trivs gladan om det finns sjöar i närheten. Gladan ses ofta cirkla runt marker som slåttras då jakten på smågnagare förenklas.
Trädlärka (*Lullula arborea*) häckar på hedar, i gläntor, på hyggen och i skogskanter. Boet lägger den på marken men hanen vill gärna kunna sitta uppe i ett träd för sin sång.

I området finns Sveriges sydligaste fasta älgstam.

Rödlistade arter som har påträffats i området

	Hotkategori	Svenskt namn	Vetenskapligt namn
- Kärlväxter	NT	Ängsskära	*Serratula tinctoria*
	EN	Praktnejlika	*Dianthus superbus*
	NT	Korskovall	*Melanpyrum cristatum*
	EN	Backsilja	*Peucedanum oreoselinum*
- Insekter			
	NT	Mångstreckad fältmätare	*Costanconvexa polygrammata*

VU	Vitbandat glansfly	*Deltote deceptoria*
VU	Grönaktigt knölfly	*Heliothis viriplaca*
EN	Mottmätare	*Pachycnemia hippocastanaria*
NT	Violettkantad guldvinge	*Lycanea hippothoe*
NT	Rödtofsat Gräsfly	*Mythimna turca*
NT	Brunaktig silkesvinge	*Drepana curvatula*
NT	Krattsnabbvinge	*Satyrium ilicis*
NT	Rödfläckig blåvinge	*Aricia agentis*
EN	Prydlig lövmätare	*Scopula orvata*
VU	Fläckig myrlejonslända	*Eurdeon nostras*

Friluftsliv och tillgänglighet
Reservatet ligger i ett område som är utsatt för ett högt besökstryck framförallt under sommarmånaderna. I direkt anslutning ligger naturreservaten Hagestad och Sandhammaren som båda har angöringsplatser. Sandhammaren har två parkeringsplatser varav en ligger i direkt anslutning till Hagestad-Järarna.

Skälen för beslutet

Naturreservatet utgör en del av ett område som är:

- del av nätverket Natura 2000 i enlighet med rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar (fågeldirektivet)

- riksintresse för naturvård (objekt nummer N72),

- riksintresse för friluftsliv (objekt nummer M:F8)

- riksintresse för kustzon

- riksintresse för kulturmiljövården (objektsnummer M:K175)
- värdeklass 1 (högsta naturvärde) i Naturvårdsprogram för Malmöhus län.
- Ingår i ett kluster av värdekärnor
- utpekat i Länsstyrelsen program för skydd av tätortsnära natur (Närmare till naturen i Skåne, 2003). Objektsid: 103

Av ovan redovisade skäl och med syfte att långsiktigt bevara biologisk mångfald och att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer samt för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer för skyddsvärda arter bör det angivna området avsättas som naturreservat.

Förordnandet är förenligt med grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenresurser samt med kommunernas översiktsplaner.

Reservatsföreskrifter

FÖRESKRIFTER

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet **att**:

1. avverka, så eller plantera träd och buskar,
2. uppföra byggnad eller annan anläggning såsom t.ex. mast eller vindkraftverk,
3. dra fram mark- eller luftledningar,
4. vidta åtgärd som förändrar områdets topografi och landskapets allmänna karaktär såsom att plöja, spränga, dika, utfylla, tippa, dumpa, markbearbeta eller på annat sätt förstöra eller skada fast naturföremål, ytbildning eller småvatten,

5. anordna upplag med undantag för tillfälliga sådana i samband med skötsel av reservatet eller för jord-/skogsbrukets behov,

6. anlägga vägar och stigar,

7. uppföra hägnader utöver erforderliga stängsel för skogsplantering och betesdrift,

8. plantera, så eller sätta ut för trakten ej naturligt förekommande växt- och djurarter i området,

9. gödsla eller tillföra gödselmedel, jordförbättringsmedel eller kemiska bekämpningsmedel,

10. anbringa tavla, skylt, inskrift, affisch eller därmed jämförlig anordning med undantag för gränsmarkeringar och reservatsskyltar.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken om markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

För att tillgodose syftet med reservatet förpliktas markägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas inom reservatet:

1. utmärkning av och upplysning om naturreservatet,

2. skötsel av mark innefattande årlig betesdrift, röjning, gallring och plantering av träd och buskar, uppsättande och underhåll av stängsel och vattningsanordningar,

3. utförande och underhåll av anläggningar och anordningar för allmänhetens tillgänglighet,

4. miljöövervakning samt uppföljning av områdets skötsel.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar, är det förbjudet **att**

1. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning,

2. spränga, gräva, borra, måla eller på annat sätt skada stenar, block, hällar eller terrängformer,

3. utföra någon form av anläggning eller ställa upp för reservatet främmande föremål,

4. använda ljudanläggning på ett störande sätt,

5. tälta, ställa upp husvagn, campingbil eller motsvarande

6. göra upp eld annat än på för ändamålet anvisade platser,

7. framföra motordrivet fordon annat än på allmän väg samt väg som är upplåten för ändamålet,

8. parkera annat än på för ändamålet anvisad plats,

9. medföra ej kopplad hund eller annat lösgående husdjur

10. rida på stigar och i terrängen annat än på för ändamålet upplåtna ridstigar.

Vidare är det förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

11. fånga och bortföra eller samla in insekter eller andra djur med dödande fällor, eller på annat sätt skada djurlivet eller deras livsmiljö

Föreskrifterna under A och C utgör ej hinder för:

- åtgärder i samband med förvaltarens skötsel av området, vägunderhåll samt underhåll av dikningsföretag,
- drift och underhåll av befintliga vägar och enskilda brukningsvägar,
- underhåll och nyttjande av nyttjanderätter, exempelvis ledningar och anläggningar (vatten- och avlopp, tele- och eldistribution). I samband med

utförande av arbeten skall dock samråd ske med Länsstyrelsen. Vid akut underhållsåtgärd kan samråd ske sedan arbetet inletts.
- att ersätta luftledning med jordkabel. I samband med utförande av arbeten skall samråd ske med Länsstyrelsen.
- åtgärder som utförs av förvaltaren för bekämpning av invasiva (främmande) arter.

Föreskrifterna gäller ej tjänstemän från Länsstyrelsen i samband med tillsyns- och förvaltningsuppdrag.

Nya kunskaper om hotade och hänsynskrävande arter och naturtyper skall beaktas i områdets löpande skötsel.

Länsstyrelsen får enligt 7 kap 7 § miljöbalken, om det finns särskilda skäl, lämna dispens från meddelade reservatsföreskrifter.

Upplysningar

Länsstyrelsen vill upplysa om att föreskrifterna under C gäller oberoende av om beslutet överklagas samt att även andra lagar, förordningar och föreskrifter än reservatsföreskrifterna gäller för området, exempelvis:

- 7 kap 28a-b §§ miljöbalken med krav på tillstånd för att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturmiljön i ett Natura 2000-område,
- Fridlysningsbestämmelser. Alla vilda fåglar och däggdjur samt deras ägg, ungar och bon är fredade enligt jaktlagen (1987:259). Vissa andra växt- och djurarter är fridlysta enligt 8 kap miljöbalken och artskyddsförordningen.
- 7 kap miljöbalken med bestämmelser om områden som omfattas av biotopskydd (11 §) eller strandskydd (16 §),
- terrängkörningslagen (1975:1313) och terrängkörningsförordningen (1978:594) med vissa förbud mot körning i terräng,
- 15 kap 31 § miljöbalken om förbud mot nedskräpning,
- lokala, kommunala ordningsföreskrifter.

Ärendets handläggning

Områdets höga naturvärden uppmärksammades då regeringen år 2002 pekade ut området som en kandidat till nätverket Natura 2000 inom ramen för rådets direktiv 92/43EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (habitatdirektivet, objekt nummer SE00420305). Området fastställdes som SCI-område av EU-kommissionen i december 2004. Länsstyrelsen kungjorde en bevarandeplan för området i december 2005.

Naturvårdsverket förvärvade marken för naturvårdsändamål i december 2005.

Länsstyrelsen har under 2010-2011 tagit fram ett förslag till bildande av naturreservat med tillhörande skötselplan som tillvaratar områdets höga naturvärden i överensstämmelse med fågeldirektivet och tillhörande bevarandeplan. Förslag till beslut samt förslag till skötselplan har remitterats under tiden 2011-03-04 – 2011-04-08.

Skötselplan och förvaltning av naturreservatet

Skötselplan

Enligt 3 § förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. framgår bland annat att en skötselplan skall fastställas vid bildande av ett naturreservat. Skötselplanen fastställs av länsstyrelsen i särskilt beslut.

Förvaltning

Länsstyrelsen är förvaltare av naturreservatet. Förvaltningen ska ske med insyn, delaktighet och i nära samråd med markägare, arrendatorer, berörda myndigheter och andra berörda vid förvaltningen.

Detta beslut kan överklagas till regeringen, miljödepartementet, se bilaga 3.

Detta beslut har fattats av länsöverdirektören Göran Enander. I den slutliga handläggningen har även deltagit miljödirektör Elisabeth Hellmo, naturvårdsdirektör Per-Magnus Åhrén, planhandläggare Karin Kallioniemi, länsassessor Ursula Gårdendahl, naturvårdshandläggare Per Carlsson, föredragande.

Göran Enander
Länsöverdirektör

Per Carlsson
Naturvårdshandläggare

Bilagor

1. Karta med naturreservatets avgränsning
2. Sammanställning av inkomna yttranden med länsstyrelsens kommentarer.
3. Förteckning över fastigheter
4. Hur man överklagar
5. Sändlista

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN
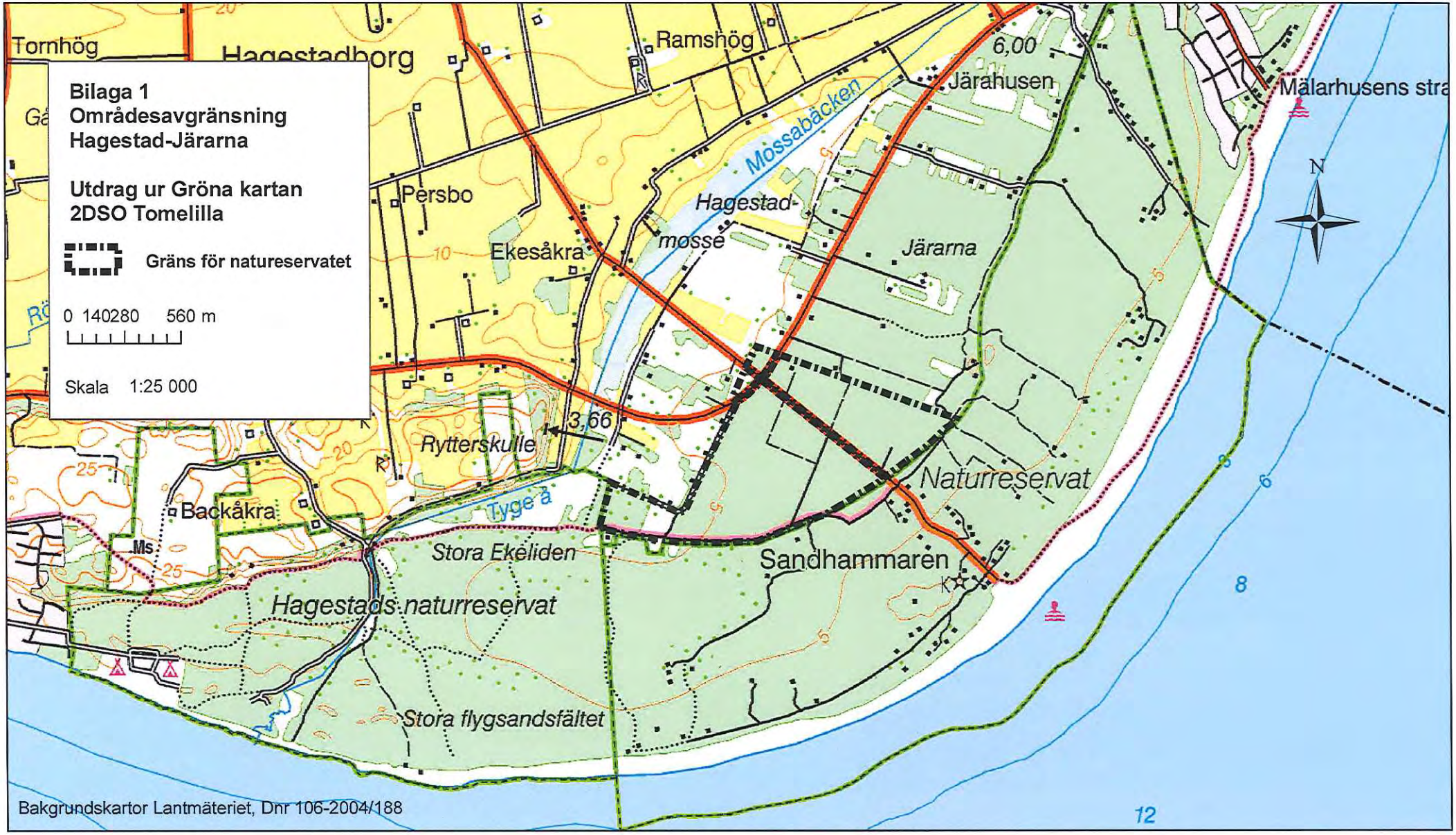
Tillhör Länsstyrelsens beslut 2011-10-13
Dnr 511-1306-10, 1286-219